nota

TER INFORMATIE
Aan: MOCW

Hoger Onderwijs en Studiefinanciering

Van
Persoonsgegeven
T Persoonsgegeven

Datum
11 juli 2024

Referentie
47076815

Bijlagen
2

Intern OCW afgestemd
HOenS

IBO Doelmatig Hoger Onderwijs

Aanleiding

Uw voorganger heeft recentelijk het interdepartementaal beleidsonderzoek naar de doelmatigheid (IBO) van het Hoger Onderwijs van de minister van Financiën ontvangen. In de ministerraad van 28 juni heeft uw voorganger een mondelinge aankondiging van het rapport gedaan. Hierbij is toegezegd het rapport – zonder beleidsreactie - binnen twee weken aan de Kamer toe te zenden. De inhoudelijke beleidsreactie volgt in het najaar.

Geadviseerd besluit

- U wordt verzocht bijgaande kamerbrief te ondertekenen.

Kernpunten

Proces

- Interdepartementale beleidsonderzoeken (IBO's) ontwikkelen beleidsopties voor belangrijke beleidsterreinen. Ze vinden plaats in opdracht van het kabinet en worden uitgevoerd door interdepartementale werkgroepen. IBO's zijn ambtelijke onderzoeken die onafhankelijk van de politiek worden uitgevoerd.
- Het proces rondom het IBO doelmatig hoger onderwijs 'talent op de juiste plek' is in oktober 2023 gestart.
- De minister van Financiën heeft het eindrapport, na vaststelling in de ACH (Algemene Commissie Heroverwegingen), op 25 juni, naar uw voorganger doorgeleid.
- De gebruikelijke procedure is dat de betrokken vakminister het IBO binnen 2 weken aan de Kamer toezendt.
- De beleidsreactie op het rapport volgt binnen 8 weken na toezending aan de Kamer, gelet op de kabinetswissel is er sprake van een verlengde termijn van 16 weken.

Inhoud

- Dit IBO signaleert drie hoofdknelpunten en geeft adviezen ter verbetering op de volgende drie onderwerpen
  1. De student zit niet altijd op de juiste plek en het studierendement laat te wensen over.
  2. Het huidige systeem leidt vanuit het oogpunt van de maatschappij niet tot de meest doelmatige oplossing voor de arbeidsmarkt en krimpregio's.

3. Er is aanleiding om de relatie tussen de overheid en onderwijsinstellingen opnieuw te doordenken.

- U zult merken dat belangrijke aanbevelingen uit het IBO een sterke mate van overeenkomst met aangekondigde acties uit het Hoofdlijnenakkoord kennen. Denk dan aan sturen op het tijdig afronden van een studie (langstudeermaatregel), sturen op internationale studentstromen en het nemen van maatregelen in krimpregio's zodat een dekkend aanbod van opleidingen kan blijven bestaan. De werkgroep IBO heeft ervoor gekozen om het pakket incl. de budgettaire tabel intact te laten 'alsof het HLA er nog niet is'. Een deel van de aanbevelingen uit het IBO is door het HLA ingehaald.

Toelichting
IBO samenvatting
In het IBO worden veel positieve observaties gedaan over het hoger onderwijsstelsel. Zo is sprake van hoge kwaliteit, is het stelsel van kwaliteitszorg effectief, is er de afgelopen jaren ingezet op de kwaliteit van docenten, is het aanbod in grote lijnen doelmatig en kunnen studenten na afstuderen gemakkelijk een baan vinden. Ook is de instroom van studenten met een migratieachtergrond gestegen, wat wijst op voortgaande emancipatie van deze doelgroep. Ook is op dit moment sprake van een goed gespreid, doelmatig aanbod.

Men ziet 3 belangrijke knelpunten.

Knelpunt 1: De student zit niet altijd op de juiste plek en het studierendement laat te wensen over.
Uitval en switch zijn een hardnekkig probleem en consistent hoog, bij hogescholen is dit probleem het meest opvallend.
Ook het studierendement (50% van de hbo'ers haalt geen diploma binnen nominaal plus 1 jaar, bij wo is dit 25%) is één van de indicatoren dat studenten met regelmaat niet op een passende plek zitten. Dat leidt tot onderbenutting van maatschappelijk talent en tot ondoelmatige inzet van publieke middelen.
De in dit IBO voorgestelde maatregelen hebben betrekking op meer begeleiding, meer selectie en bevatten financiële prikkels voor instellingen en studenten (zie bijlage 1). Uit diverse onderzoeken blijkt dat de redenen waarom studenten uitvallen en switchen divers zijn, daarnaast stelt men dat het gevoerde beleid onvoldoende is gemonitord en geëvalueerd waardoor de doeltreffendheid van interventies zich moeilijk laat meten. Om een goed beeld te krijgen bij de oorzaken van uitval, switch, maar ook het rendement is het nodig om onderzoek te doen, ook omdat de inzet van beleidsinterventies dan meer evidence based kan plaatsvinden.

Knelpunt 2: het huidige systeem leidt vanuit het oogpunt van de maatschappij niet tot de meest doelmatige oplossing voor de arbeidsmarkt en krimpregio's.
De aanhoudende arbeidsmarktkrapte in alle sectoren, en in het bijzonder het onderwijs, de zorg en techniek, leidt tot toenemende maatschappelijke druk op het onderwijs. Studiekeuzes zijn moeilijk te beïnvloeden, daarnaast blijft de toekomstige arbeidsmarkt moeilijk te voorspellen en is er momenteel in *elke sector* sprake van een arbeidsmarkttekort. Dat maakt de effecten van grootschalig ingrijpen op studiekeuzevrijheid en op opleidingsaanbod zeer

onzeker. Verder zullen door teruglopende studentenaantallen in de regio (kleine en krimpende) hbo-opleidingen verdwijnen.
De in dit IBO voorgestelde maatregelen hebben betrekking op regionale ontwikkelplannen, een terugkerende rapportage op macrodoelmatigheid van bestaand aanbod en begeleiding van internationale studenten naar de arbeidsmarkt (zie bijlage 1). Men geeft aan dat, om te kunnen komen tot sturing op het onderwijs (aanbod) in relatie tot arbeidsmarktkrapte, een bredere kabinetsstrategie gericht op maatschappelijke opgaven nodig is. Ook zonder die strategie is het volgens het IBO aan te raden een structurele terugkerende reflectie op macrodoelmatigheid van bestaand aanbod in te richten.

Knelpunt 3: Er is aanleiding om de relatie tussen de overheid en onderwijsinstellingen opnieuw te doordenken.
Met ziet in de huidige praktijk dat de gewenste uitkomst vanuit het perspectief van de afzonderlijke instelling niet altijd tot de gewenste uitkomst voor de maatschappij als geheel leidt. Dit kan soms wringen bij instellingsoverstijgende vraagstukken, die vragen om een stelselbrede aanpak waarin instellingen onderling afstemmen en samenwerken (bijvoorbeeld als meer instellingen concurrerend in dezelfde regio een specifieke kleine opleiding aanbieden). De Rijksoverheid heeft onvoldoende informatie over de kosten van opleidingen. Meer inzicht daarin helpt bij het maken van keuzes.
De in dit IBO voorgestelde maatregelen hebben betrekking op zicht op informatie-uitwisseling rondom prestatie-indicatoren en financiële stromen per instelling en het beter inzetten van de systeemverantwoordelijkheid van OCW. Bezien moet worden in hoeverre de stelseldoelen – in bestaande wet- en regelgeving – aansluiten bij de maatschappelijke opgaven. Denk hierbij aan regiobeleid, arbeidsmarktaansluiting etc. Dit kan mogelijk leiden tot herformulering/verduidelijking van de stelseldoelen.